

מדריך לאזרח/ית ולחייל/ת

פסע מלחמה

מרץ 2008

"אחרי חודשיים ברפיח הגיע מפקד... אז יוצאים
אתו לסיור ראשון. שעה שש בבוקר. רפיח עוצר,
אין כלב ברחובות. רק ילד קטן בן ארבע משחק
בחול. הוא בונה מגדל כזה בחצר של הבית שלו.
זה פתאום מתחיל לרוץ, כולנו רצים איתו. היה
מהנדסה קרבית. כולנו רצים איתו. תפס את
הילד. נופר, אני מניאק אם אני לא אומר אמת.
שבר לו את היד כאן בפרק. שבר לו את היד
במרפק. שבר לו את הרגל כאן. והתחיל לדרוך
לו על הבטן שלוש פעמים והלך. אנחנו כולנו עם
הפה פתוח, מסתכלים עליו בהלם... יום למחרת
אני יוצא איתו לעוד סיור וכבר החיילים התחילו
לעשות את זה".

נופר ישי-קריין, הארץ, 21.9.07.

"לאחר כל 'סיבוב' הייתה הפסקה קצרה
מהעניינים, שבה היו חוקרים אותי. לא הודיתי.
התעקשתי שאני חף מפשע, והם שינו את
הסגנון. הם הביאו אזיקי ברזל ארוכים וכבלו את
ידיי לאחור, ושמו את האזיקים על הזרוע. הם
היו סוגרים את האזיקים ולוחצים עליהם עד
שהברזל נכנס לבשר ואתה חש שידך נכרתה.

**תנועת יש-גבול רואה פגיעה מכוונת
באזרחים, בוסנים כרואנדים, קרואטים
כסודונים, פלסטינים כישראלים, פשע
מלחמה.**

אנו רואים בירי הקאסמים והמרגמות על ישובים
אזרחים בישראל ובפיגועי הטרור פשעי מלחמה
ברורים ורואים בחיוב את מאסרם ומשפטם
של כל אותם פושעי מלחמה העומדים מאחרי
פשעים אלו. אולם, אנו מצרים על כך, שלמרות
העדויות הרבות אודות מעשי עוול יומיומיים
החשודים כפשעי מלחמה הקורים בשטחים
הכבושים, אף חייל, שוטר או חוקר שב"כ
ישראלי לא נעצר, נחקר או נשפט על חלקו
במעשים אלו.

כישראלים אנו חרדים לגורלה של ישראל
כחברה שאינה חוקרת, שופטת ומענישה את
חייליה וקציניה שחוטאים בפשעי מלחמה.

כשצעקתי מכאבים הם צחקו ולעגו."

אמין שקיראת, "פצצות מתקתקות" –
עדויות של קורבנות עינויים בישראל,
הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, 2007

"התקפות אוויריות חסרות-הבחנה שביצעה
ישראל – ולא השימוש באוכלוסייה אזרחית
בתור מגן אנושי, כטענת גורמים רשמיים
בישראל – הן שגרמו למותם של רוב מבין כ-
900 האזרחים שנהרגו בלבנון במהלך מלחמת
יולי-אוגוסט 2006 בין ישראל לבין חיזבאללה."
משמר זכויות אדם (HRW), 6 בספטמבר 2007

"הצמדת מפזר חום לגופם של עצורים
פלשתינים, חשיפת איברי מין ותיעוד של
מעשי התעללות במצלמת הטלפון הסוללרי
– אלה הם רק חלק ממקרי ההתעללות
הקשים שנחשפו בחודשים האחרונים
בחטיבת 'כפיר'."

יובל אזולאי, הארץ, ה-24.2.2008

בשנים האחרונות, בצד ריבוי המעשים החשודים כפשעי מלחמה, אנו רואים התייחסות גוברת והולכת לאופן שבו צה"ל פועל בשטחים. למשל, ב-14.12.06 קבע בג"ץ שאין לדחות לחלוטין את האופן בו צה"ל משתמש בחיסולים הממוקדים אך קבע שאין פירוש הדבר שכולם חוקיים בהכרח. בפסק הדין הדגים נשיא בית המשפט העליון, השופט ברק, את המותר והאסור:

"הכלל הינו, שאין לפגוע בלוחמים או במחבלים אם הנזק הצפוי לאזרחים תמימים שבקרבתם אינו שקול כנגד התועלת הצבאית שבפגיעה בהם [...] טול מקרה רגיל של לוחם או מחבל צלף היורה על חיילים או אזרחים ממרפסת ביתו. יריה לעברו תהא מידתית גם אם כתוצאה מכך ייפגע אזרח-תמים הגר לידו או העובר בתמימות ליד הבית. לא כן אם הבית יופצץ מהאוויר ועשרות דייריו ועוברי אורח ייפגעו."

בעקבות פסק דין זה תוקם ועדת בדיקה שתבחן את תהליך קבלת ההחלטות שהוביל לכך שב-22 ליולי, 2002, הטיל מטוס של חיל האוויר פצצה במשקל טון על שכונת מגורים בעיר עזה. מטרת ההפצצה היה סאלח שחאדה, שנחשד כמנהיג בארגון החמאס. לפי גרסת ישראל, פעולה זו הייתה "מכה מונעת נקודתית" נגד התקפות עתידיות של טרוריסטים.

כתוצאה מן ההפצצה, שאירעה באזור מגורים צפוף, נהרגו, יחד עם שחאדה ועוזרו, 14 בני אדם חפים מפשע, כולל אשתו, בתו בת ה-14, שבעה ילדים אחרים, ושני תינוקות בני שישה חודשים. בנוסף נפצעו כ-150 אנשים, שחלקם נותרו נכים לכל ימי חייהם. הבתים בסביבת מקום ההפצצה נהרסו כליל או ניזוקו.

ועדת הבדיקה הזאת תחקור מקרה מסוים, אולם פסק דין זה הינו דוגמא לפתיחות הגדלה

והולכת של בתי המשפט בארץ לדון בנעשה בשטחים הכבושים.

פתיחות זאת אינה מקומית בלבד. יותר ויותר מדינות מאמצות גישה משפטית המאפשרת להם לשפוט בבתי המשפט הלאומיים חשודים בביצוע פשעי מלחמה במקומות אחרים בעולם.

בשנים האחרונות החלו הליכים משפטיים בגין פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות, שלא בארצותיהם שנמנעו מכך, נגד נשיאים (לדוגמא, סלובודן מילושביץ' הסרבי בבית הדין בבית הדין הפלילי הבינלאומי ליוגוסלביה לשעבר בהאג, אוגוסטו פינושה הצ'יליאני בספרד), שרי הגנה (למשל, דונלד ראמספלד האמריקאי בגרמניה), גנרלים (אדולפו שילינגו, קצין מאנשי החונטה הצבאית בארגנטינה בספרד) ועוד.

בשנים האחרונות אנו גם עדים לכך שישראלים

החשודים בביצוע פשעי מלחמה חשופים יותר ויותר לתביעות ומשפטים בחו"ל.

כתב התביעה כנגד שר הביטחון אריאל שרון והאלוף (מיל) עמוס ירון על חלקם במלחמת לבנון הראשונה בבלגיה. הסתתרותו במטוס של האלוף (מיל) דורון אלמוג על מנת להמנע ממעצר בבריטניה, כתבי התביעה שהוגשו נגד אבי דיכטר (ראש השב"כ לשעבר) ורב-אלוף (מיל) משה יעלון בארה"ב (של האחרון גם בניו-זילנד), המלצתו של הפצ"ר לתת-אלוף אביב כוכבי ולקצינים אחרים שלא להגיע לבריטניה והמלצתם הדומה של אנשי משרד החוץ לשר לביטחון פנים, אבי דיכטר, מסמנים את **סוף עידן החסינות הגורפת של קציני וחיילי צה"ל.**

תחילתם של הדיונים המשפטיים בארץ ובחו"ל והחשש המוצדק של רבים מקציני צה"ל הבכירים מנסיעה לאירופה ולארה"ב הם רק צד

אחד של המטבע – הצד הפחות מהותי. הצד השני, החשוב יותר, הוא **איך להימנע מלקחת חלק במעשי עוול שאין לקחת בהם חלק, איך להימנע ולמנוע פשעי מלחמה - מה את/ה תעשה/י מול מקרים כאלה.**

בסרבים לעצום עיניים !

הכיבוש "הזמני" של השטחים נמשך כבר למעלה מארבעים שנה. בחסות ההתנתקות מרצועת עזה, התחממות העימות האלים בינינו לבין הפלסטינים בדרום והרגיעה היחסית בעימות האלים בגדה המערבית, נמשך משטר הכיבוש והדיכוי.

חילוני פלסטינים בשטחים הכבושים ממשיכים להיות משוללי חופש תנועה ונתונים לחסדי צבא כובש ומתנחלים חסרי מצפון. בשטחים חיים דורות חדשים של נתינים משוללי זכויות

שלא זכו ליום חופש אחד בחייהם, פשעי מלחמה מבוצעים על בסיס קבוע וההתנחלויות ממשיכות להתרחב.

כל זה נעשה בשפנו.

הכיבוש אינו פוגע רק בפלסטינים: הוא משחית מוסרית אותנו ואת שותפינו בחברה הישראלית, הוא מחליש את רשתות הסולידריות החברתית ופוגע בכלל החלשים בישראל – הממון הדרוש לנו בעבור קידום החלשים והמודרים בחברה מושקע בהמשך הכיבוש ובקידום התעשיות הביטחוניות.

דיני המלחמה הבינלאומיים

בניגוד לעמדה הרווחת, מלחמות ופעילויות מזוינות אחרות מתקיימות במסגרת משפטית הקובעת את גבולות המותר והאסור בשדה

- כיצד יש להתייחס ללוחמי אויב;
- ומה החובות והזכויות של אזרחים המצויים בשטח כבוש.

לכל אחד מהענפים של דיני המלחמה יש כללים והוראות אשר מפקדי הצבא ולוחמיו חייבים לכבד – אחרת, הם מסתכנים בביצוע פשעי מלחמה.

עקרון האבחנה ועקרון הפידתיות

שני העקרונות החשובים ביותר של דיני המלחמה הם: "עיקרון האבחנה" ו-"עקרון המידתיות".

"עקרון האבחנה" קובע את החובה להבחין בין לוחמים (שמהווים יעד לגיטימי לתקיפה) לבין אזרחים שאינם יעד לגיטימי להתקפה, ותקיפתם מהווה פשע מלחמה, אלא אם היא

הקרבה. המשפט הבינלאומי – הוא המשפט המתנהל בין מדינות ומתפתח באמצעות אמנות ומנהגים בינלאומיים – מתווה את גבולות השימוש בכוח צבאי וקובע אילו התקפות יחשבו לחוקיות ואילו בלתי חוקיות.

הצבא, על מפקדיו ולוחמיו, כפוף למשפט הבינלאומי ומחויב לקיים את הוראותיו.

דיני המלחמה הבינלאומיים (הידועים גם בשם "המשפט ההומניטרי הבינלאומי"), מטפלים במגוון מצבי לחימה ועוסקים בשאלות רבות, למשל:

- מתי מותר למדינה (או לכוח לוחם) לעשות שימוש בכוח;
- מה הן המטרות שמותר לתקוף ואילו מטרות הן חסינות ואסור לתקוף אותן;
- אילו כלי נשק הם חוקיים ובאילו אסור לעשות שימוש;

נעשית במסגרת הגנה עצמית של הלוחמים.

עקרון האבחנה גם מחייב להבחין בין מתקנים צבאיים (כמו בסיסים, מפעלי ייצור נשק, מחסני תחמושת וכד') לבין מתקנים אזרחיים (כמו בתי-ספר, בתי-חולים, משרדים ממשלתיים וכד') ואוסר על תקיפת מתקנים אזרחיים.

עקרון האבחנה מטיל חובת אבחנה כאמור בין לוחמים לאזרחים על כל מי שמעורב בלחימה - חיילים, קצינים וגם על אזרחים הנותנים הוראות למפקדי הצבא.

"עקרון המידתיות" קובע כי גם תקיפה של יעד לגיטימי (כמו תקיפת לוחמי הצד השני או תקיפת מתקן צבאי) איננה לגיטימית אם צפויה פגיעה בלתי מידתית ביעדים לא לגיטימיים.

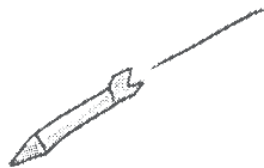
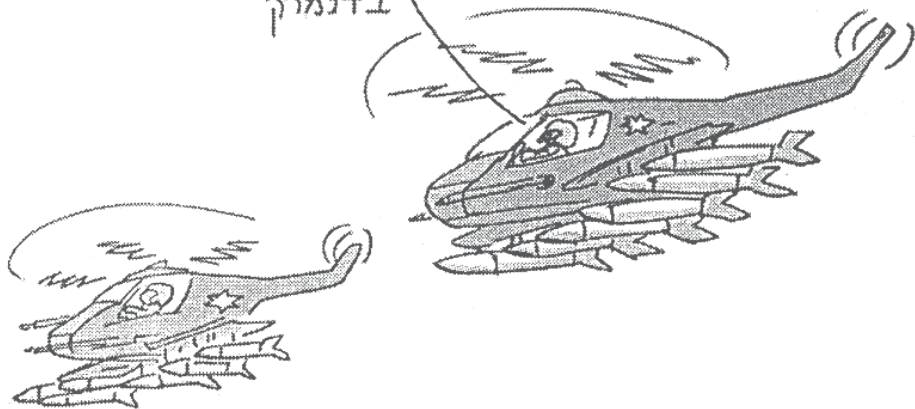
כך, למשל, אם לוחם של הצד השני מסתתר בבית-ספר, ברור שיהיה זה בלתי פרופורציונאלי (בלתי מידתי) להטיל פצצה על בית הספר

ולסכן בכך חיי עשרות ילדים. כך גם הטלת פצצה של טון על בית בתוך שכונה אזרחית צפופה רק בכדי לפגוע בלוחם אחד, איננה מידתית באשר היא בבירור צפויה לגרום פגיעה מאסיבית באזרחים. ראה/י, לדוגמא, את פסיקתו של נשיא בית המשפט העליון, אהרון ברק, המצוטטת בתחילת חוברת זאת.

עקרון המידתיות דורש שהיתרון הצבאי הצפוי מהתקיפה יהיה גדול יותר מהנזק הצפוי לאזרחים בכדי שהתקיפה תהיה חוקית.

משני עקרונות אלו נגזרים כללים נוספים של המשפט הבינלאומי. כך, למשל, האיסור על שימוש בפצצות מצרר או בפלאשטים (פצצות שיוצרות רדיוס פגיעה שהורג כל מי שנמצא בתוכו) נובע מחוסר היכולת של כלי נשק אלו להיות מדויקים וכך להבחין בין לוחמים ואזרחים.

הלכה החופשה
בדנמרק

פשטת פלילי בינלאומי

עם סיום מלחמת העולם הראשונה והערכת הפגיעות האיומות בלוחמים ובאזרחים וביתר שאת לאחר תום מלחמת העולם השנייה וחשיפת היקף הפשעים שביצעו הנאצים באזרחים שהיו תחת שליטתם, החל תהליך משפטי בינלאומי שמטרתו יצירת משפט פלילי בינלאומי ומנגנונים לשפיטה ולענישה של עבריינים בינלאומיים.

המשפט הפלילי הבינלאומי שנוצר כולל עבירות מסוגים שונים, כמו פשעים נגד האנושות ופשעים של השמדת עם. כאשר לוחמים מפירים את דיני המלחמה הבינלאומיים – הם פושעי מלחמה.

שני סוגים של בתי משפט הוסמכו לשפוט מי שביצע פשע בינלאומי: בתי משפט בינלאומיים ובתי משפט מדינתיים.

בתי משפט בינלאומיים הם בתי משפט שנוסדו על-ידי ארגונים בינלאומיים דוגמת האו"ם. כך למשל, בשנות התשעים הוקמו שני בתי-דין בינלאומיים ששפטו (ועדיין שופטים) את מבצעי העבירות במלחמות שבין חלקי יוגוסלביה לשעבר ואת מבצעי השמדת העם (ג'נוסייד) ברואנדה.

אלה הם בתי-דין שאינם חלק ממערכת המשפט של מדינה זו או אחרת, יושבים בה שופטים ממדינות שונות והם פועלים בחסות האו"ם.

בשנת 1998 נחתמה אמנת רומא אשר ייסדה את בית המשפט הפלילי הבינלאומי אשר בשונה משני בתי הדין של יוגוסלביה ורואנדה אינו מוגבל לדון בסכסוך מסוים והוא יושב היום בהאג שבהולנד.

בתי המשפט הלאומיים, המדינתיים, הוסמכו ובמידה רבה אך חויבו לשפוט פושעים

בינלאומיים כדי שלא תהיה להם ארץ מקלט.

חלק נכבד מארצות אירופה המערבית, למשל, כבר שינו את חוקיהן באופן שיאפשר לבתי המשפט שלהן לשפוט חשודים בביצוע פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות אף אם חשודים אלה אינם אזרחי המדינה, הקורבנות אינם אזרחי המדינה והעבירה לא בוצעה בשטחה.

גם במקרה כזה, ולמרות שאין לכאורה זיקה בין המדינה לעבירה, בתי המשפט שלה מוסמכים לשפוט את החשוד כי העבירה שהוא בצע נתפסת כפוגעת באנושות כולה.

לכן, פושע ארגנטינאי שביצע פשעים נגד האנושות בארגנטינה יכול להישפט בספרד וחשוד בביצוע פשעי השמדת עם ברואנדה יכול להישפט בבליז. כך גם חשוד ישראלי בביצוע פשעי מלחמה עשוי להישפט באנגליה או בצרפת.

הפרת הוראות המשפט ההומניטרי הבינלאומי עשויה, אם כן, להוות פשע מלחמה.

חייל המשרת בצה"ל, כמו חייל בכל צבא אחר בעולם, חייב להקפיד לפעול על-פי הוראות המשפט הבינלאומי. אחרת, עשויים מעשיו (בנוסף לפגם המוסרי הטמון בהם) לסבכו בביצוע פשעי מלחמה ולהביא להעמדתו לדין במדינות זרות או בבתי-משפט בינלאומיים.

דיני כיבוש

דיני הכיבוש הם ענף של דיני הלחימה (שהוא עצמו שדה בתוך דיני המלחמה הבינלאומיים) המסדיר את פעולתו של צבא באזור כבוש.

דיני הכיבוש מעניקים לאזרחים המוצאים עצמם תחת כיבוש של צבא זר חסינות מיוחדת מפני פגיעה, ומטילים חובות רבות על הצבא הכובש.

בין היתר, הצבא הכובש מחויב לשמור על

חייהם, על כבודם ועל בריאותם של הנכבשים. נאסר עליו לפגוע ברכושם של האזרחים שתחת כיבושו, בבתייהם או באדמתם (למעט במקרים נדירים שצורך צבאי החלטי מחייב פגיעה ברכוש – ובכל מקרה אסורה הפקעה).

הצבא הכובש מחוייב, למעשה, להגן על הנכבשים ולכבד את זכויות היסוד שלהם.

אז מה פותר ובעיקר מה אסור?

לא נוכל במסגרת חוברת זו לכלול את כל מה שהמשפט הבינלאומי אוסר על לוחמים לעשות ובוודאי שלא נוכל לבחון כל פעולה צבאית וכל מדיניות שהצבא עשוי לנקוט בה.

כל לוחם המשרת בסביבה אזרחית חייב לזכור שחובתו להימנע מפגיעה באזרחים (אף אם הם אינם אזרחי מדינתו) ובסיטואציה של כיבוש

הוא אף מחויב להגן עליהם ולדאוג לביטחונם.

חלק גדול מהוראות דיני הכיבוש מצויים באמנת האג בדבר נוהגיה של המלחמה ביבשה משנת 1907 ובאמנת ג'נבה הרביעית בדבר ההגנה על אזרחים בתקופת מלחמה משנת 1949. אמנות אלה הינן חלק מפקודות מטכ"ל.

33.0133 משמעת - התנהגות בהתאם לאמנות בין לאומיות שמדינת ישראל צד להן (20 ביולי 1982)

"אמנות ג'נבה"

1. מ-12 ב-אב' 49 מהווה מדינת ישראל צד לארבע אמנות ג'נבה להגנת קורבנות המלחמה, שהן:-

- א. האמנה להטבת מצבם של פצועים וחולים מבין אנשי הכוחות המזוינים בשדה הקרב.**
- ב. האמנה להטבת מצבם של פצועים, חולים**

ונטרפי אוניות מבין אנשי הכוחות המזוינים בים.

ג. האמנה בדבר הטיפול בשבויי מלחמה.

ד. האמנה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה.

[...] 3. חובה על חיילי צה"ל לנהוג בהתאם להוראות הכלולות באמנות הנ"ל.

אמנת האג

6. ב-14 במאי 54 הצטרפה מדינת ישראל לאמנת האג, להגנה על נכסי תרבות בשעת סכסוך מזוין. [...]

8. חובה על חיילי צה"ל לקיים את הוראותיה של האמנה האמורה, התקנון והפרוטוקול המצורפים אליה.

9. בלי לפגוע בכלליות האמור לעיל, חייבים חיילי צה"ל לנהוג לגבי 'נכסי תרבות', המצויים בתחומי מדינת ישראל או בתחומי מדינה אחרת, בהתאם להוראות האמנה ולהימנע מכל פגיעה בנכסי תרבות או מגרימת נזק להם.

הוראות ופקודות מבצע

10. בכל הוראה או פקודת מבצע, אשר בעקבותיה יופעלו חיילים, תהיה הוראה המחייבת את שינון הוראותיהן של האמנות לחיילים, במקרים כלהלן:-

א. בנסיבות בהם יש לנהוג לפי ארבע אמנות ג'נבה שהוזכרו בסעיף 1 לעיל.

ב. במקומות בהם מצויים 'נכסי תרבות' כמוגדר באמנת האג או בקרבתם."

את נוסח האמנות ניתן לראות באתר תנועת יש גבול.

www.yeshgvul.org.il

שירות צבאי בשטחים הכבושים?

הסירוב לקחת חלק בדיכוי ובביצוע פשעי מלחמה הנו המעשה הדמוקרטי ביותר היום, מכיוון שהוא מונע מהמדינה לבצע מעשים אנטי-דמוקרטיים בעליל.

**זו פעולה מצפונית בעלת משמעות פוליטית,
בגין השפעתה על מקבלי ההחלטות.**

ישנן עדויות רבות לכך שגלי הסירוב לקחת חלק בדיכוי בשטחים בשנים האחרונות היו שיקול בהחלטת שרון לצאת מעזה (ראה/י למשל דבריו של דב ויסגלס, יועץ רה"מ, בראיון לעתון הארץ ב-8 באוקטובר 2004).

הסירוב לקחת חלק בפשעי מלחמה ובדיכוי ללוונוטי היום יותר מתמיד והוא נושא בחובו משמעות אישית, מצפונית וחברתית.

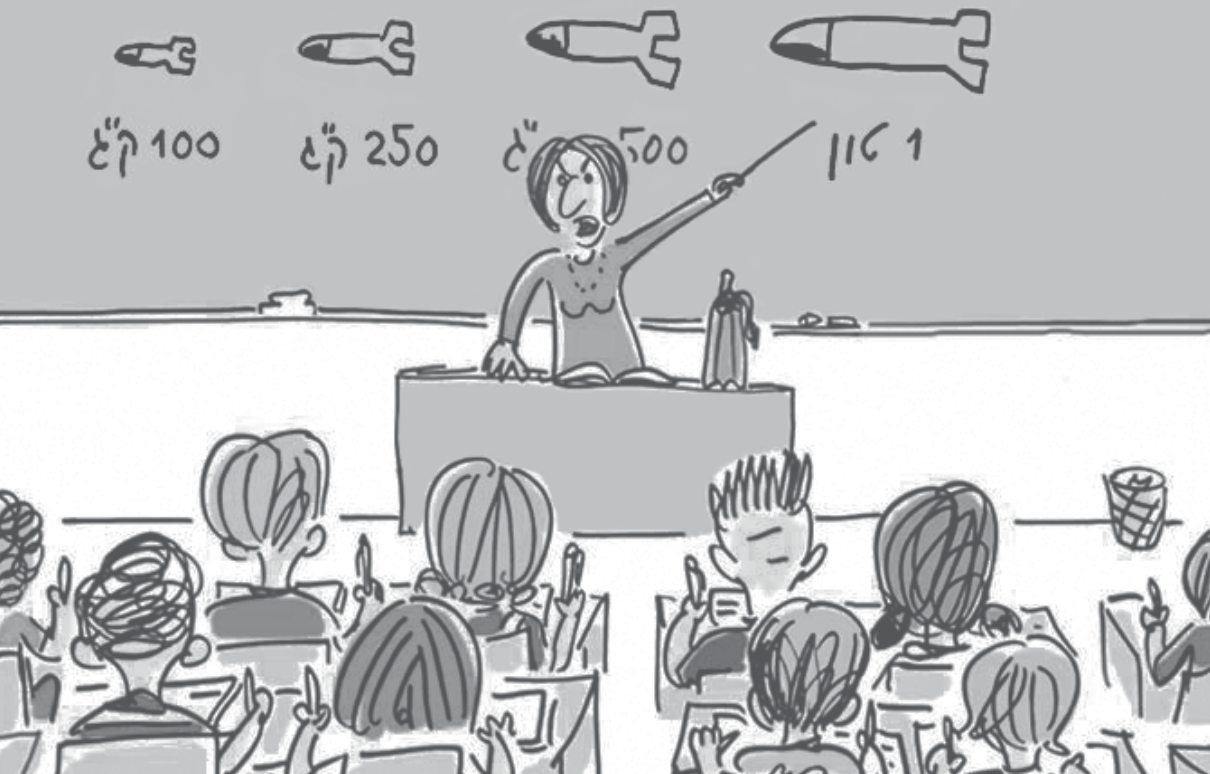
**ככל שיותר מאתנו יסרבו לקחת חלק בכיבוש,
נצא במהרה גם מאיתמר, מיצהר, מאריאל,
ונפנה את הכהניסטים מחברון וקרית ארבע.**

במהלך השנים האחרונות סרבו אלפים רבים של מלש"בים, חיילים וחילות בסדיר ומילואים לקחת חלק בדיכוי תושבי השטחים הכבושים.

אנו תומכים ונמשיך לתמוך בכל אותם אזרחים ואזרחיות המסרבים לקחת חלק בכיבוש ושחלקם/ן משלמים/ות על עמידתם/ן המצפונית במאסר.

ערן וולקובסקי, הארץ, 31.10.2003

שלח להחרק

להחליט –

כל אחד מחליט לבד, על פי צו מצפוננו.
אך אם תחליט/י לסרב לשרת את הכיבוש –
תמצא/י אותנו תומכים, מייעצים ומסייעים.

קו חם למועמדים/ות לשירות ביטחון

ולחיילים/ות

02-6250271

ליצירת קשר, למידע נוסף בנושא פשעי
מלחמה, לפרטים על הפעילויות השונות,
לחתימה על עצומת הסירוב ולתרומות –

www.yeshgvul.org.il

יש גבול, ת"ד 6953, ירושלים 91068

סיום הביבוש בידיים שלנו !

פסעי מלחמה:

הוצאות להורג ללא משפט
(“חיסולים”, “התנקשויות” ...)

עינויים והתעללויות
(בעת מעצרים וחקירות...)

עונשים קולקטיביים
(“סגר מתמשך”, “חיסוף שטחים” ...)

הריסת בתים כענישה
(“למשפחות מעורבים בפעולות טרור” ...)

הפקעת אדמות ובתים
(“הקמת התנחלויות”, “הבטחת צידים” ...)

מניעת הספקת מזון וטיפול רפואי
ועוד